

مکتب مجله کتاب فصل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مسئولیت کیفری بدون تقصیر در نظام‌های حقوقی ایران و انگلستان (ویرایش جدید)

دکتر اسماعیل عبدالهی

عضو هیات علمی دانشگاه

با دیباچه‌ی:

دکتر محمدعلی اردبیلی

استاد دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی

سرشناسه	: عبدالحی، اسماعیل، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: مسئولیت کیفری بدون تقصیر در نظام‌های حقوقی ایران و انگلستان/ مؤلف اسماعیل عبدالحی.
وضعیت ویراست	: [ویراست ۲].
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۳۷۶ ص.
شابک	: 978-600-114-312-0
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیا
یادداشت	: چاپ اول ویرایش جدید
یادداشت	: واژه‌نامه.
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۳۴۵] - ۳۴۷.
عنوان دیگر	: درس‌هایی از فلسفه کیفری: درآمدی بر مسئولیت کیفری بدون تقصیر در نظام‌های حقوقی ایران و انگلستان.
موضوع	: مسئولیت جزائی - ایران
موضوع	: مسئولیت جزائی - انگلستان
موضوع	: حقوق تطبیقی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ دم آغ KMH۳۷۸۸
رده بندی دیویی	: ۳۴۵/۰۴۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۴۹۰۹۲۵

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب فقهی، حقوقی و علوم سیاسی

تهران - خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی، خیابان لبافی‌نژاد،

نرسیده به خیابان دانشگاه، پلاک ۱۷۴، واحد ۲

تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۶۶۴۹۰۵۸۴

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: WWW.khorskandypub.com

مسئولیت کیفری بدون تقصیر در نظام‌های حقوقی ایران و انگلستان

مؤلف: دکتر اسماعیل عبدالحی

چاپ اول ویرایش جدید (.....) - ۱۳۹۳

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۰۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-312-0

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۳۱۲-۰۰

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار چاپ اول.....	۷
پیشگفتار چاپ دوم.....	۹
دیباچه استاد ارجمند جناب آقای دکتر محمدعلی اردبیلی.....	۱۵
مقدمه.....	۱۷
بخش اول: ماهیت مسئولیت کیفری بدون تقصیر	
فصل نخست - مفاهیم بنیادی.....	۲۳
مبحث نخست: عنصر روانی - از ذهن شریانه تا تقصیر.....	۳۳
الف) تحول تاریخی.....	۳۴
ب) تنوع تعابیر.....	۳۸
ج) رویکرد مکاتب کیفری.....	۴۳
د) رویکرد حقوق کیفری اسلام.....	۴۵
مبحث دوم: ماهیت و اشکال تقصیر.....	۴۶
الف) اجزای تقصیر.....	۴۷
ب) اشکال تقصیر.....	۵۴
مبحث سوم: مسئولیت کیفری - از اخلاق گرایی تا مصلحت گرایی.....	۶۱
الف) اخلاق گرایی.....	۶۱
۱- الگوهای غربی.....	۶۳
۲- رویکرد اسلام.....	۶۵
ب) مصلحت گرایی.....	۷۳
فصل دوم- مفهوم و تاریخچه پیدایش مسئولیت کیفری بدون تقصیر.....	۷۹
مبحث نخست: مفهوم مسئولیت کیفری بدون تقصیر.....	۸۱
الف) مفاهیم کلی مسئولیت کیفری بدون تقصیر.....	۸۳
۱- مفهوم نامحدود یا ابتدایی مسئولیت کیفری بدون تقصیر.....	۸۳
۲- مفهوم محدود یا معاصر مسئولیت کیفری بدون تقصیر.....	۸۵
۲-۱: رویکرد هوساک.....	۸۹
۲-۲: رویکرد گرین.....	۹۲
ب) مفهوم متداول مسئولیت کیفری بدون تقصیر در انگلستان.....	۱۱۴
۱- دیدگاه حقوقدانان.....	۱۱۵

۱۲۱	۲- سوابق قضایی و قانونی
۱۲۶	(ج) مفهوم مسئولیت کیفری بدون تقصیر در ایران
۱۳۱	(د) مفهوم حقیقی مسئولیت کیفری بدون تقصیر و ویژگی‌های آن
۱۳۵	مبحث دوم: تاریخچه پیدایش مسئولیت کیفری بدون تقصیر
۱۴۱	مبحث سوم: مقایسه مسئولیت کیفری بدون تقصیر و مفاهیم مشابه
۱۴۳	الف) مسئولیت کیفری مسامحه‌ای
۱۴۸	ب) مسئولیت کیفری نیابتی
۱۵۳	ج) مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی
۱۶۴	د) مسئولیت ناشی از شبه جرم
۱۷۲	ه) مسئولیت عاقله

بخش دوم: مبنا و ساختار مسئولیت کیفری بدون تقصیر

۱۸۳	فصل نخست- مبانی مسئولیت کیفری بدون تقصیر
۱۸۳	مبحث نخست: مبانی عام مسئولیت کیفری بدون تقصیر
۱۸۵	الف) مسئولیت کیفری بدون تقصیر در پرتوی مبانی جرم انگاری
۱۸۵	۱- تحلیل تاریخی
۱۹۷	۲- اصول راهبردی جرم‌انگاری
۱۹۷	۲-۱ اصل استقلال فردی
۲۰۹	۲-۲ اصل رفاه - از حداقل رفاه تا رفاه جمعی
۲۲۱	۳- مبانی جرم‌انگاری در حقوق اسلام
۲۲۱	۳-۱ رویکرد عام
۲۲۵	۳-۲ رویکرد خاص: نظریه مصالح - حقوق
۲۳۲	ب) مسئولیت کیفری بدون تقصیر در پرتوی مبانی مجازات
۲۳۵	۱- اندیشه‌های اخلاقی
۲۳۸	۱-۱ رویکرد اخلاقی نتیجه‌مدار
۲۴۰	۱-۲ رویکرد اخلاقی وظیفه‌مدار
۲۴۳	۲- اندیشه‌های کیفری
۲۴۵	۲-۱ نظریه سزاگرایی
۲۴۹	۲-۲ نظریه فایده‌گرایی
۲۵۲	۳- اندیشه‌های کیفری اسلام
۲۵۵	مبحث دوم: مبانی خاص مسئولیت کیفری بدون تقصیر

۲۵۵	الف) نظریه بنیادین: ضرورت
۲۶۲	ب) نظریه‌های فرعی
۲۶۳	۱- نظریه خطر
۲۶۵	۲- نظریه فرض تقصیر
۲۶۶	مبحث سوم: ارزیابی مسئولیت کیفری بدون تقصیر
۲۶۷	الف) بررسی دلایل موافقان و مخالفان
۲۷۵	ب) راهکارهای اصلاحی
۲۷۹	ج) مسئولیت کیفری بدون تقصیر و فرض بی‌گناهی
۲۸۷	فصل دوم- ساختار مسئولیت کیفری بدون تقصیر
۲۸۸	مبحث نخست: طبقه‌بندی مسئولیت کیفری بدون تقصیر
۲۸۹	الف) طبقه‌بندی مسئولیت کیفری بدون تقصیر از جهت صوری
۲۹۰	۱- آزار عمومی
۲۹۱	۲- توهین کفرآلود
۲۹۱	۳- جریحه دار کردن عفت عمومی
۲۹۲	۴- افترای کیفری
۲۹۳	۵- اهانت به دادگاه
۲۹۴	ب) طبقه‌بندی مسئولیت کیفری بدون تقصیر از جهت ماهوی
۳۰۰	ج) طبقه‌بندی مسئولیت کیفری بدون تقصیر از جهت میزان بی‌تقصیری
۳۰۲	د) طبقه‌بندی مسئولیت کیفری بدون تقصیر از جهت مرحله پیدایش
۳۰۴	ه) طبقه‌بندی مسئولیت کیفری بدون تقصیر از جهت اجرای عنصر مادی جرم
۳۰۷	مبحث دوم: تشخیص مسئولیت کیفری بدون تقصیر
۳۰۸	الف) ضرورت احراز تقصیر
۳۱۲	ب) عبارات و قرائن قانونی
۳۱۵	۱- الفاظ خاص
۳۲۵	۲- پیش‌بینی الفاظ دال بر عنصر روانی در بخشی از یک قانون و حذف آن در بخشی دیگر
۳۲۷	۳- دفاعیات خاص
۳۲۸	۴- جرایم حالتی
۳۳۰	ج) ماهیت جرم
۳۳۳	نتیجه‌گیری
۳۴۵	کتابنامه

۳۴۵	الف) کتب و مقالات فارسی و عربی
۳۵۵	ب) کتب و مقالات انگلیسی
۳۶۰	ج) فهرست دعاوی و رویه‌ها
۳۶۰	- ایران
۳۶۱	- انگلستان
۳۶۳	د) فهرست قوانین و مقررات
۳۶۳	- ایران
۳۶۸	- انگلستان
۳۶۸	واژه‌نامه (انگلیسی - فارسی)

پیشگفتار چاپ اول

معارف بشر حاصل تلاش‌های کاوشگرانه‌ای است که در طول سال‌ها و سده‌های متمادی صورت گرفته و همچنان نیز ادامه دارد. بدون تردید، پویایی و پاسخ‌گویی علوم مختلف انسانی و غیرانسانی به نیازهای زندگی فردی و اجتماعی، مرهون فروزندگی چراغ روشنگر تحقیقات علمی توسط اندیشمندان و متفکرانی است که بیش از دیگران مصالح حیاتی و فطری انسان را احساس کرده و همواره و ثابت قدم در این مسیر گام برداشته‌اند. بنابراین، می‌توان گفت که بشر در هر دوره تاریخی با به کارگیری ظرفیت‌ها و امکانات مادی و معنوی موجود، به بخشی از احتیاجات و زمینه‌های محسوس زندگی خود واقف شده و بدین ترتیب فرایند تکامل تدریجی اعجاب‌آوری را رقم زده است.

بررسی موضوع تخصصی «مسئولیت کیفری بدون تقصیر» که خود رمزگشایی از بخشی از فلسفه کیفری است، گامی کوچک است که در همین راستا قابل تفسیر است. در این پژوهش تلاش شده است که در حد مقدمات، باب مبهم و ناگشوده‌ای، به ویژه در گستره نظام کیفری ایران گشوده شود. بدین منظور نگارنده از کلیه منابع، آثار و تجارب ارزشمند دیگران در جهت شناسایی دقیق مسأله و زوایای پید و پنهان آن در نظام‌های حقوقی انگلستان و ایران بهره گرفته است.

در هر حال، نگارنده با درک ویژگی‌های منحصربه‌فرد موضوع و تازگی آن و با وجود بهره‌گیری از اندیشه‌ها و ارشادات مختلف، خود را مصون از ایراد و انتقاد نمی‌داند. امید است در نهایت جسارت نویسنده در ورود و تعمق نسبت به یکی از ظریف‌ترین موضوعات کیفری، قدم کوچکی در زمینه ارایه تحلیل‌های نظری در حوزه حقوق کیفری تلقی شده، خطاهای ادراکی احتمالی معذور دانسته شود و در جهت تکمیل و تقویت آن همت نشان داده شود.

در پایان، از استادان گرانقدر خود در طول ادوار تحصیلی، به ویژه سرکار خانم دکتر مهرا، عالی جنابان آقایان دکتر علی آزمایش، دکتر رضا نوربها، دکتر سیدمصطفی محقق

داماد، دکتر محمدعلی اردبیلی، دکتر علی حسین نجفی ابرند آبادی، دکتر سیدحسین میرمحمد صادقی، دکتر باقر شاملو، دکتر جعفر کوشا، دکتر محمدجعفر حبیبزاده و دکتر محمدرضا گودرزی بروجردی که با حمایت‌ها و اندیشه‌های خود نگارنده را در تمهید و آماده‌سازی این مجموعه مورد لطف و منت قرار دادند، سپاسگزاری کرده و عافیت و عاقبت خیر را برایشان آرزو دارم.

به علاوه، همت و زحمات مدیریت و کارکنان محترم انتشارات خرسندی را مأجور و مستحق سپاس فراوان می‌دانم و از یکایک آنها تقدیر می‌نمایم.

و من... التوفیق

بهار ۱۳۸۹

اسماعیل عبدالبی

پیشگفتار چاپ دوم

کتاب حاضر که به فضل الهی چاپ دوم خود را پشت سر می‌گذارد، در چهاردهمین دوره جایزه کتاب فصل جمهوری اسلامی ایران در تابستان ۱۳۸۹ مفتخر به دریافت عنوان کتاب "شایسته تقدیر" گردید. در فاصله چاپ اول تاکنون، در محافل دانشگاهی و در میان اصحاب اندیشه و علاقه‌مند به مسایل عمیق علمی، پیرامون موضوع کتاب نقطه نظرها و نقدهایی مطرح شده است. نگارنده ضمن استقبال از این دیدگاه‌ها و ادای احترام به همه اندیشمندان و پژوهشگران حقوقی، فرصت را غنیمت شمرده و بر سبیل روشنگری و دفاع از عنوان یاد شده، چند نکته را به طور موجز یادآور می‌شوم.

۱- موضوع مسئولیت کیفری بدون تقصیر، یک واقعیت حقوقی است که جا دارد بیش از پیش به آن پرداخته شده و ابعاد و قلمروی آن به طرز صحیح شناسایی و مورد امعان نظر قرار گیرد. باید دانست که اصطلاح تخصصی "بدون تقصیر" معادل واژه انگلیسی "strict" است که از جمله اصطلاحات وارداتی و متأثر از حوزه نظام‌های حقوقی عرفی (انگلیسی-آمریکایی) است. حقوق‌دانان ایران عمدتاً به جای معادل "بدون تقصیر"، از واژه غلط انداز "مادی صرف" و بعضاً "مطلق" و یا "محض" استفاده کرده‌اند.

همین تعبیر و معادل‌های نامأنوس و غیر دقیق، زمینه مناقشه، شناخت و ادراک ناکافی از اصطلاح "strict" را فراهم کرده است، به گونه‌ای که در قلمروی حقوقی ایران، تصوّر غالب این است که پاره‌ای از جرایم از نظر ماهوی، به جای سه عنصر، به دو عنصر؛ یعنی عناصر قانونی و مادی نیاز دارند و اصولاً عنصر سوم و مهم‌تر که اساس مسئولیت کیفری را تشکیل می‌دهد، در مرحله ثبوت و اثبات (ماهیت و شکل) ضرورت ندارد. البته این تصوّر خطا و دور از حقیقت است.

۲- در حوزه حقوق کیفری عرفی (Common Law)، تحقیقات و تألیفات گسترده‌ای پیرامون موضوع مزبور نگاشته شده است. خوانندگان و مخاطبان ارجمند می‌توانند با مراجعه به قسمت کتابنامه، دامنه اطلاعات خود را بیفزایند.

قدر مسلم، در این حوزه حقوقی، واژه "strict" در معنای "مادی صرف" یا "مطلق" مصطلح نبوده و معمولاً معادل انگلیسی آن را ترکیب "NO Mens Rea" یعنی «بدون عنصر روانی» یا "Without Fault" یعنی «بدون تقصیر» قرار داده‌اند. البته، چنین تعبیری واجد منطق و مبانی قابل دفاع حقوقی است که در چارچوب مفاهیم تاریخی مورد بحث در این نوشتار، به ویژه مفاهیم محدود و حداقلی به خوبی انعکاس یافته است.

۳- شناخت مفاهیم در هر حیطه و قلمروی علمی، به ویژه علم تحلیلی و استقرایی حقوق شایان توجه و حائز اهمیت است. یکی از مفاهیم کیفری که خواسته و ناخواسته در مورد آن از تعبیر و تفاسیر مختلف و سطحی استفاده شده است، مفهوم "عنصر روانی یا تقصیر جزایی" است. به نظر می‌رسد تعبیر سنتی همچون "عنصر اخلاقی" یا "عنصر معنوی" که در برخی منابع از آن استفاده شده است، فاقد شفافیت و سنخیت محتوایی و شکلی مورد نظر است. زیرا مفهوم عنصر روانی، حاکی از ضرورت رابطه ذهنی و فعل و انفعالات روانی مرتکب "به عنوان یک موجودی مستقل و انتخاب‌گر" با رفتار ارتكابی خود و ارزیابی میزان مسئولیت کیفری متناسب با وضعیت واقعی اوست. طبعاً ملاحظات اخلاقی و روحی که جنبه کیفی و ذاتی دارند، در این عرصه چندان قابل استناد و تأثیرگذار نیست، هر چند که معنای این عبارت، نفی رابطه حقوق و اخلاق از یک سو و دین و اعتقادات مذهبی از سوی دیگر نیست. پر واضح است که هر نظام حقوقی، به خصوص در مراحل تأسیس، قانونگذاری و توسعه، متأثر از مصادر و مبانی اخلاقی و دینی خواهد بود و در واقع، همیشه یک پای ثابت و اجتناب‌ناپذیر جرم‌انگاری و شناسایی توصیف مجرمانه قانونی، ملاحظات و ضروریات اخلاقی و دینی بوده است.

۴- بدون تردید، عنصر روانی یا تقصیر، زیر بنای مسئولیت کیفری است. در حقوق کیفری، تفاوت مسئولیت مجرمین، بیش از هر شاخص دیگری، تابع نوع عنصر روانی آنها از حیث عمدی و یا غیر عمدی بودن رفتار ارتكابی است. بر همین اساس، از گذشته‌های دور تا کنون، نظام‌ها و شیوه‌های متنوعی برای تعیین و تحمیل مسئولیت کیفری بر افراد مورد بحث و شناسایی قرار گرفته است.

بر طبق منابع خارجی، عمده‌ترین نظام‌های مسئولیت کیفری عبارتند از: نظام مسئولیت اتفاقی؛ نظام مسئولیت مطلق؛ نظام مسئولیت عینی؛ نظام مسئولیت بدون تقصیر و بالاخره نظام مسئولیت مشروط.

به غیر از در شیوه اول که در حدود آن تعیین مسئول و تحمیل مسئولیت مبتنی بر ضرورت رابطه مادی و روانی نیست و از این جهت فاقد منطق و مبانی علمی است، سه شیوه دیگر مستلزم ضرورت ثبوتی عناصر سه گانه جرم (قانونی، مادی و روانی) است. اگر چه، سه شیوه اخیر، از نظر ثبوتی تفاوت و تعارضی باهم ندارند، اما از لحاظ اثباتی و شکلی با یکدیگر چالش و تفاوت محسوسی دارند. به عبارت دیگر، می‌توان گفت هر چند مسئولیت کیفری در حالت واقع و نفس‌الامر مبتنی بر عنصر روانی است، اما در مرحله اثبات و اجرا، حسب نوع و ماهیت جرایم ممکن است به احراز بالفعل تمامی اجزای عنصر روانی یا تقصیر نیاز داشته و یا اینکه پارامای از اجزای آن مستلزم اثبات یا تحمل بار اثباتی نباشند. برای مثال، اینکه گفته می‌شود جرم چک بلامحل یا قتل مندرج در بند ۲ ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی، قصد نتیجه نیاز ندارد، بر پایه همین تحلیل یا تفسیر از عنصر روانی یا تقصیر است. بنابراین، از صدر ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی که تقریر می‌دارد: "جنایت در موارد زیر عمدی محسوب می‌شود" به خوبی می‌توان فهمید که جرم مزبور در ماهیت یا در حالت ثبوت یک جرم عمدی و مستلزم عنصر روانی است، لیکن حسب شرایط و ملاحظاتی سوء نیت یا قصد مجرمانه آن فارغ و بی‌نیاز از اثبات تلقی گردیده است.

بدیهی است این تفسیر زمانی پذیرش آن سهل و قابل تحمل خواهد بود که درک ما از "عنصر روانی یا تقصیر" یک درک بنیادی، عنصری، کمی و شکلی باشد؛ یعنی بپذیریم که اولاً، پدیده یا مخلوق جرم، مثل هر مخلوقی دیگر، پیش از تبلور و تعیین خسارگی، یک موجودیت درونی، ذهنی یا جینی دارد و سپس عنصر مادی به عنوان مظهر خسارگی و برآیند عنصر روانی جرم متظاهر می‌شود. بنابراین، هیچ جرم صرفاً مادی و بدون انطباق و همسویی با عنصر روانی یا ذهنی وجود ندارد.

ثانیاً، عنصر روانی یا تقصیر مجموعه‌ای از اجزاء (اراده، علم، سوء نیت و خطای جزایی) و نه صرفاً یک کیفیت، حالت و ویژگی شخصی است. همین وضع در مورد عنصر مادی نیز قابل

بحث و اشاره است و لذا عنصر مادی فقط مشتمل بر رفتار (فعل و ترک فعل) نیست و از اجزای دیگری از قبیل موضوع جرم، شرایط خاص، نتیجه و رابطه سببیت برخوردار است. ثالثاً، تمایز کلیه مصادیق جرایم، اعم از عمدی و غیر عمدی و مقید و غیر مقید، تمایز در میزان و تعداد اجزای عنصر روانی و مادی مورد نیاز در مرحله اثبات آن جرم است و لا غیر. بر این مبنا، جرایم از حیث ضرورت اثبات عنصر روانی، سطوح و درجات متفاوتی دارند (سطوح شدید، متوسط و خفیف). برخی از جرایم به اثبات کلیه اجزای عنصر روانی نیاز دارند. مثل بند الف ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی. برخی نیز مثل جرم توهین، چک بلا محل، محاربه و قتل مندرج در بند ب ماده ۲۹۰ یاد شده، به اثبات قصد نتیجه (به عنوان یکی از اجزای عنصر روانی) نیاز ندارند. معمولاً جرایم دسته اول به جرایم تقصیری یا با تقصیر کامل متصف شده‌اند، حال آنکه جرایم دسته دوم را جرایم بدون تقصیر یا بدون تقصیر کامل نامگذاری کرده‌اند. رابعاً، چالش جدی جرایم، چه عمدی و چه غیر عمدی و چه تقصیری و یا بدون تقصیر، در مرحله اثبات، یعنی تحمل بار اثبات توسط مقامات تعقیب، شاکی و متهم است و نه در مرحله ثبوت یا مرحله تعریف و توصیف قانونی جرم. بنابراین، نه تنها جرایم عمدی در مقایسه با جرایم غیر عمدی واجد اجزای بیشتری در عنصر روانی خود در مرحله اثبات و عمل هستند، بلکه تفاوت جرایم با تقصیر یا بدون تقصیر نیز تفاوت در میزان و تعداد اجزای عنصر روانی محتاج اثبات و ارائه دلیل است. به علاوه، بر طبق همین رویکرد است که نوع و شیوه دفاع در مقابل جرایم حسب اینکه تقصیری می‌باشند یا بدون تقصیر فرق می‌کند. به عنوان مثال، اگر جرمی به همه اجزای تقصیر یا عنصر روانی نیاز داشته باشد، بر عهده مقامات تعقیب یا شاکی است که بار اثبات را تحمل نموده و مجرمیت یا تقصیر مرتکب را نسبت به همه اجزای جرم به روشنی و با صراحت ثابت نمایند. لیکن متهم در برابر مقامات تعقیب و شاکی، در صورت لزوم می‌تواند از دفاعیاتی مثل دفاع بی‌ارادگی، اشتباه و یا تقصیر شخص ثالث که همگی این دفاعیات نافذ اجزای عنصر روانی می‌باشند، استفاده نماید. با این حال، در جرایم بدون تقصیر، وضع دگرگون یا معکوس می‌شود و علاوه بر اینکه مقامات تعقیب یا شاکی به اثبات و ارائه دلیل نسبت به اجزای بدون تقصیر تکلیفی ندارند، بلکه این متهم است که باید خود را از بار تقصیر و مجرمیت رهایی بخشد و در واقع سنگینی آن را از دوش خود برداشته و بر زمین نهد.

در پایان می‌توان گفت که جرایم و مسئولیت کیفری بدون تقصیر یک امر حادث، نسبتاً جدید و قابل تأمل است. این شیوه، هم اکنون در نظام کیفری انگلستان به عنوان یک قاعده (Strict Rule) و در قانون موصوف به "اهانت به دادگاه" مصوب ۱۹۸۱ پیش‌بینی شده است و بدین ترتیب، علاوه بر پذیرش نظری آن، آثار و نتایج عملی و اجرایی معتنابهی دارد. به‌جاست نظام کیفری ایران نیز در حدود مصادیق و آثار غیرقابل انکار آن، به تئوریزه کردن این قاعده اقدام نماید.

و من الله التوفیق

پاییز ۱۳۹۳

دکتر اسماعیل عبدالمی

استادیار دانشگاه